

Til begrepers begripelse?

Bokmelding ved Morten Bergsmo

retning, men samtidig påpekes svakhet ved prinsippene. Det synes f.eks. å være et underliggende premiss at urbefolkningene med nødvendighet må gjennomgå en utvikling av vestlig type. Verdensbanken anbefales i rapporten å revidere retningslinjene i samarbeid med representanter for urbefolkningene, samt å ruste opp sin stab av fagfolk med innsikt i urbefolknings- og miljøspørsmål. I dag består denne bare av fem av bankens totalt 5.000 ansatte.

De internasjonale organisasjoner spiller en meget viktig rolle for urbefolkningenes fremtidige livsbetingelser. Når man i rapporten snakker om internasjonale organisasjoner, har man både de som består av regjeringsrepresentanter og de vi vel gjerne kaller frivillige (non-governmental) for øyet. De internasjonale organisasjoner er viktige fordi de representerer verdens moralske samvittighet, som det sies.

I det avsnitt i rapporten som spesielt er viet de internasjonale organisasjonene, gir man først en nyttig oversikt over de konvensjoner og andre folkerettslige dokumenter som berører urbefolkningenes stilling. Det slår en hvor få dette egentlig er, selv om man tar med tekster som ikke er folkerettslig bindende.

I den oversikt som deretter følger over pågående internasjonalt arbeid, står virksomheten innenfor ILO og FNs arbeidsgruppe for urbefolkninger sentralt. Kommisjonen hilser velkommen den forestående revisjon av ILOs konvensjon fra 1957 (Convention concerning the Protection and Integration of Indigenous and Other Tribal and Semi-Tribal Populations in Independent Countries), som i tillegg til å være den første urbefolkningskonvensjon, stadig er den eneste konvensjon som utelukkende angår urbefolkningsspørsmål. Kommisjonen har også store forhåpninger til FN-arbeidsgruppens virksomhet. Den fremhever det positive og nødvendige i at urbefolkningenes representanter gis adgang til å delta i arbeidet. Samtidig påpekes det at gruppen

Raoul Wallenberg Institute ved Universitetet i Lund har siden 1986 utgitt en skriftserie om menneskerettigheter og humanitær rett. Publikasjon nr. 4 i serien er nylig utkommet og inneholder to artikler: Göran Melander skriver 13 sider om «The Two Refugee Definitions», og Peter Nobel nye 18 sider om «Protection of Refugees in Europe as seen in 1987». Arbeidene bygger på foredrag holdt under *The International Institute of Humanitarian Law* sitt tolvte *Round Table Symposium* i San Remo, Italia, tidlig september 1987. De øvrige bidrag til symposiet vil bli trykket i neste årbok til *The San Remo Institute*.

Melanders artikkel er et forsøk på å bidra til flyktningebegrepets begripelse. På den ene siden møter vi en smertelig realitet: *Flyktninger* – tusenvis av mennesker verden over har måttet forlate sine hjem, sin familie, sitt arbeide og sine eiendeler for å reise til andre, ofte ukjente himmelstrøk. I mesteparten av etterkrigstiden har ordet *flyktning* vært

et honnørord i Skandinavia: De har stort sett blitt møtt med velvilje. De senere årene har antallet flyktninger til vår del av verden øket betydelig, og noen betrakter de mange asylsøkere som et besværlig problem. Vanligvis brukes nok ordet *flyktning* om disse menneskene i en løs og vid mening; det brukes til å beskrive de som må forlate sitt land av en eller annen grunn.

På den annen side møter vi et rettslig begrep, som har en mer presis betydning og som gir visse rettigheter og plikter. Det rettslige begrep er nedfelt i nasjonale og internasjonale instrumenter utarbeidet etter Den annen verdenskrig. Viktigst av de internasjonale er Statuttet for UNHCR av 1950, FNs flyktningekonvensjon av 1951 og dens Protokoll av 1967. Mange har ansett flyktningebegrepet slik det her kommer til uttrykk for å være relativt entydig, men ikke nok omfattende.

Melanders tese er at vi har to parallelle flyktningebegreper: Flyktninger på

sitter sammen for sjelden og for kort tid ad gangen til at dette viktige arbeidet får den tilstrekkelige fremdrift.

5. NOEN AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Indigenous peoples gir et godt inntrykk av hvor vanskelig situasjonen generelt sett er for verdens urbefolkninger, og etter mitt skjønn en god analyse av hvorfor urbefolkningene og deres kultur er truet. Et sentralt underliggende forhold er den industrialiserte verdens evige jakt på råstoffer og energikilder. Guvernøren for den brasilianske delstaten Roraima kom i 1975 med følgende sjeldent klart utsagn da det ble rettet kritikk mot gruvevirksomhet i Yanomami-indianernes tradisjonelle områder: «An area

as rich as this, with gold, diamonds and uranium, cannot afford the luxury of preserving half a dozen Indian tribes who are holding back development».

Urbefolkningene står her overfor mektige krefter. Når det likevel kan være et visst håp om at de vil få en bedre fremtid, henger det særlig sammen med en økende internasjonal bevissthet om deres situasjon og et derav følgende engasjement til deres fordel. Det er i denne sammenheng *Indigenous peoples* inngår.

Indigenous Peoples – A Global Quest for Justice . A report for The Independent Commission on International Humanitarian Issues. London and New Jersey 1987, Zed Press.